

Чмир С.І.

Завідувачка методичним відділом

Центру дитячої та юнацької творчості

Залізничного району м. Львова,

ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

НАПН України, аспірант

softya.chmyr@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-7187-4600

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація: У статті йдеться про науково-методичний супровід підготовки керівника гуртка закладу позашкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми, акцентується увага на принципах педагогічної творчості педагога та творчих методах, які сприяють ефективній роботі з обдарованими дітьми. Розкрито поняття обдарованої дитини, сфери її обдарованості та завдання педагогічного супроводу обдарованих дітей.

Ключові слова: обдарованість, здібності, талановитість, геніальність, творча особистість, професійна готовність, форми роботи, етапи, виявлення, педагогічний супровід, творча діяльність.

Summary: The article deals with the scientific and methodological support of teacher training to work with gifted children, stages and forms of work with gifted children, emphasis is placed on the principles of pedagogical creativity of the teacher and creative methods that promote effective work with gifted children. The concept of a gifted child and the tasks of pedagogical support of gifted children are revealed.

Key words: giftiness, abilities, talent, genius, creative personality, professional readiness, forms of work, stages, identification, pedagogical support, creative activity.

*Дитина – це сонце, навколо якого мають
обертатися всі засоби навчання*

Ш.Амонашвілі

Обдарованість дитини... Що це таке? Можливо це своєрідна іскра Божа, яку треба відшукати в її душі і допомогти не тільки не згаснути, а спалахнути яскравим полум'ям. Здібні, талановиті люди в будь-якому суспільстві є його «локомотивом». Саме їхніми інтелектуальними зусиллями забезпечується прогрес суспільства, плодами якого користуються всі. Тому кожен педагог часто запитує себе: «Як знайти та визначити обдарованість?». Визначення обдарованості надзвичайно важливе – від цього залежить кого й на підставі яких критеріїв школа відбиратиме в спеціалізовані школи чи гуртки, творчі колективи, як навчатиме. Від розуміння суті обдарованості прямо залежить, на

які особливості своїх вихованців керівник гуртка звертатиме увагу. Завдання позашкільного навчального закладу — підтримати дитину і розвинути її здібності, підготувати ґрунт для того, щоб ці здібності було реалізовано. Виявлення обдарованих дітей повинно починатися вже в дошкільному віці на основі спостереження, вивчення психологічних особливостей, мовлення, пам'яті, логічного мислення.

Обдарованість — це система, що розвивається протягом життя, визначає можливість досягнення людиною вищих (незвичайних, неабияких) результатів в одному або декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми.

Обдарована дитина — це дитина, яка має яскраві й очевидні, іноді видатні досягнення (або внутрішні передумови таких досягнень) у тому або іншому виді діяльності. Б.М.Теплов зазначав, що «при встановленні основних понять вчення про обдарованість найбільш зручно виходити з поняття «здібність» [20, с.16]. Власне, ми і зважаємо на це положення. Вчений виділив три ознаки здібностей, які лягли в основу визначення, що найчастіше використовується спеціалістами: **здібності** – це індивідуально-психологічні особливості, які, по-перше,

відрізняють одну людину від інших,

по-друге, стосуються успішності виконання певної діяльності або багатьох діяльностей,

по-третє, не зводяться до наявних навичок, умінь чи знань, але які можуть пояснити легкість і швидкість набуття цих знань і навичок. «Ми не розуміти здібності ... як вродженні властивості індивіда... Вродженими можуть бути лише анатомо-фізіологічні особливості, тобто задатки, які лежать в основі розвитку здібностей, самі ж здібності завжди є результатом розвитку», – зазначав Б. М. Теплов [20, с. 17]. А обдарованість ним тлумачилась «як те якісно своєрідне поєднання здібностей, від якого залежить можливість досягнення більшого чи меншого успіху у виконанні тої чи іншої діяльності» [20, с. 22]. На думку О. Я. Савченко, **обдарованість** — це сукупність задатків особистості як передумова розвитку її здібностей до певних видів діяльності.

Талановитість — це певна природна якість, що демонструє особливі здібності. Обдарованість — це стан таланту, ступінь прояву таланту. У психологічному словнику М.З.Д'яченка, Л.О.Кандиновича талант трактується як природна обдарованість і видатні здібності до якої-небудь діяльності.

Соціальні та психолого-педагогічні підходи до визначення сутності «природи» обдарованості відзначаються певною неоднозначністю; ми спираємось у нашому дослідженні на теорії про здібності і обдарованість Н.С.Лейтеса, О.М.Матюшкіна, В.О.Моляко. Обдарованість - явище складне, багатогранне, це диво, яке природа дарує людям. І водночас воно настільки рідкісне, настільки дивовижне, що важко зрозуміти, чому саме ця людина вражає своїми неперевершеними успіхами в тій чи іншій галузі науки, мистецтва, літератури.

Обдарованість - це сукупність здібностей, які дозволяють індивіду досягти вагомих результатів в одному або декількох видах діяльності і давати суспільству користь. Стосовно феномену обдарованості дитини існує дві

протилежні точки зору. За соціальною концепцією визнається, що більшість дітей від народження однаково наділені розумом і різниця у рівні розвитку їх здібностей зумовлена різницею життєвих умов (Дж. Локк, К.А. Гельвецій, В.П. Єфроїмсон). Друга – теорія генетичної спадковості, за якою обдарованість є вродженим, досить рідкісним явищем, що успадковується від батьків і навіть через покоління (Ф.Гальтон, Р. Стернберг). Суперечність цих поглядів зникає, якщо вважати, що потенційна обдарованість дитини по відношенню до різних видів діяльності притаманна багатьом дітям, тоді як актуальну обдарованість демонструє лише незначна частина дітей. Будь-яка дитина може досягати особливих успіхів у широкому спектрі діяльності, оскільки її психічні можливості надзвичайно пластичні на різних етапах вікового розвитку. Таким чином, обдарованість у певній діяльності може виникати стихійно й далі розвиватись за сприятливих умов або затухати за несприятливих.

У динамічному, швидкоплинному світі суспільство значно частіше переосмислює соціальне замовлення освіти, коректує або докорінно змінює цілі та завдання позашкільної освіти. У статті розглянуто науково-методичний супровід підготовки керівника гуртка закладу позашкільної освіти до роботи з обдарованими дітьми, акцентується увага на принципах педагогічної творчості педагога та творчих методах, які сприяють ефективній роботі з обдарованими дітьми. Розкрито поняття обдарованої дитини, сфери її обдарованості та завдання педагогічного супроводу обдарованих дітей.

Головна мета, яка раніше визначалася як формування основ всебічно розвиненої особистості, виховання людей, які володіють основами наук, зараз бачиться в тому, щоб зробити акцент на виховання особистості активної, творчої, яка усвідомлює глобальні проблеми людства, готової брати посильну участь у їх вирішенні.

Зараз необхідні люди, які мислять не шаблонно, які вміють шукати нові шляхи вирішення запропонованих завдань, знаходити вихід з проблемної ситуації. Ще однією з актуальних завдань є індивідуальний підхід і допомогу кожному вихованцеві, розвиток індивідуальних здібностей, для вияву особистості кожного гуртківця. Часто в гуртках початкового шкільного віку можна побачити дітей-чомучок, які постійно щось запитують, чимось цікавляться, хочуть більшого обсягу, глибини матеріалу. Однак, розмовляючи з вчителями дізнаємося, що в середній ланці таких дітей стає менше, а в старших класах залишаються одиниці.

Обдаровані діти з великим інтересом чекають вступу до школи, але незабаром після початку занять виявляється, що незвичайного розумових можливостей дитини стає проблемою не тільки для родини, а й для вчителів. Труднощі дійсно виникають. Таких дітей чекають не тільки радості навчання, але й розчарування і конфлікти. Саме їм, найбільш допитливим, часто стає нудно в класі. Більшості вчителів просто ніколи дбати про обдарованого дитину, а іноді їм навіть заважають учні з вражаючими знаннями, з не завжди зрозумілою розумовою активністю.

Іноді педагог збирається приділяти таким учням особливу увагу, давати більш складні завдання, але потім ці наміри забуваються, не виконуються. Діти,

що випереджають своїх однолітків, прагнуть привернути до себе увагу. Стрімке виконання завдань, готовність правильно відповісти на запитання вчителя - для них бажана розумова гра, змагання. При цьому таким дітям мало того, що вдається довідатися і зробити на уроці. Часто в початкових класах найбільш розвиненого учня перестають питати, як би не помічаючи його готовність до відповіді. Якщо він наполегливо намагається щось сказати або запитати, учитель починає докоряти йому за те, що він «вискочка».

В результаті дитина стає все менш активною на уроці, переключається на щось стороннє, але при цьому їй не уникнути невдоволення педагога. Так, спочатку ентузіаст шкільних занять, обдарована дитина воліє хворіти, аби не відвідувати уроки, починає ненавидіти домашні завдання.

Таким чином, виникає суперечність між вимогами суспільства і справжнім станом справ у школі. З одного боку держава вимагає активну, творчу особистість, а з іншого боку школа орієнтується на середнього учня.

У зв'язку з цим виникла необхідність у проведенні спеціального дослідження з метою виявлення талановитих дітей, вивчення, розвиток та підтримка, активізації пізнавальної діяльності. На перший план виходить актуальна проблема-робота з дітьми, що випереджають своїх однолітків, з ознаками неабиякого інтелекту.

За якими напрямками здійснюється робота педагогів з обдарованими дітьми?

1. На заняттях гуртків — індивідуальна диференційована робота.
2. Гурткова (групова) робота.
3. Виховні заходи.
4. Виступи в ПНЗ із запрошенням батьків.
5. Участь у творчих конкурсах і фестивалях різного рівня.
6. Театралізовані свята — особлива форма роботи з обдарованими дітьми, оскільки в них діти мають можливість не тільки реалізувати акторські здібності, безпосередньо беручи участь у виставах, але й виявити творчі навички, розробляючи сценарії постановок, розвинути схильність до художнього читання й літературної творчості, виявити ерудицію й дослідницькі навички у вікторинах і наукових диспутах. Така робота сприяє підвищенню мотивації обдарованих дітей до співробітництва з педагогами й копіткій роботі із самовдосконалення.

Етапи роботи з обдарованими учнями:

1. Підготовчий
  - Виявлення обдарованих дітей;
  - Складання діагностичних карт;
  - Розроблення нормативних документів, робочих програм роботи з обдарованими учнями.
2. Основний (практичний)
  - Упровадження інтерактивних методів навчання (проблемно-дослідницьких, проектних, модульних), що розвивають в дітей творче й дослідницьке мислення.
  - Активна участь в інтелектуальних і творчих конкурсах різних рівнів.

3. Узагальнення

- Аналіз досягнутих результатів.
- Співвідношення результатів реалізації програми з поставленими метою й завданнями.
- Визначення перспектив і шляхів подальшої роботи з обдарованими дітьми.

Розвиток обдарованості учнів залежить від професійного рівня педагогів та використання креативних методів навчання. У практиці педагогічної діяльності слід використовувати нові технології навчання, які сприятимуть розвитку інтелектуальної, творчої, предметної або лідерської обдарованості.

Якими чинниками визначається талановитість, обдарованість дитини?

Відповідно до теорії психологічної науки, чинниками, за якими здійснюється психічний розвиток дитини, є:

- природні передумови;
- соціальні умови життя;
- система саморозвитку.

Дослідження свідчать, що генетично обумовлений компонент (**дар**) значною мірою визначає як кінцевий результат, так і темп розвитку. З моменту народження цей генетичний дар під впливом середовища перетворюється на єдину лінію розвитку. Реальна обдарованість залежить не тільки від задатків, але й від того, у якому середовищі зростала дитина, який отримала розвиток, як сама піклувалась про розвиток свого потенціалу.

Реальна обдарованість — не просто статичний Божий чи генетичний дар. Обдарованість існує лише в динаміці, у розвитку, а тому постійно змінюється. Отже, необхідно зауважити, що обдарованість — лише потенціал, який може сприяти успіху, а може й не реалізуватись.

На сьогодні досить актуальним є поняття «творча особистість». Більшість авторів відзначають, що творчо обдарована особистість — це людина, якій притаманні певні якості, здібності, особливості психічних процесів, завдяки яким її діяльність відзначається новизною, неповторністю, для якої потреба в творчості є життєвою необхідністю, а творчий стиль діяльності — характернішим.

Творча особистість — це творчо активна особистість, яка справді не боїться конфліктів із собою та навколишньою дійсністю. Характерними рисами творчої особистості є сміливість у розв'язанні проблеми, багата уява, без якої неможливе генерування оригінальної ідеї, завзяття в довершенні наміченого, незважаючи на можливі конфлікти з колегами і навіть із суспільною думкою.

Риси творчої особистості:

- готовність до ризику;
- імпульсивність, оригінальність та незалежність суджень;
- нерівномірність успіхів у навчальних предметах;
- почуття гумору та схильність до жарту;
- небажання сприймати щось на віру, критичний погляд на такі речі, що немовби є «священними»;

- сміливість уяви та думки.

Обдаровані люди характеризується наполегливістю, надзвичайно розвиненою працьовитістю, глибоким і стійким інтересом до певної діяльності.

Визначають два основні типи обдарованості:

- загальна (розумова);
- спеціальна (соціальна, моторна, практична, художня).

Три головні види обдарованості:

- академічна, що виявляється в швидкості та легкості опанування значного обсягу готових знань;
- інтелектуальна, що полягає в особливій розумовій самостійності, у підвищеній критичності мислення, здатності самостійно глобально, по-філософськи осмислювати складні інтелектуальні проблеми;
- творча, тобто здатність до творчої самореалізації в різних галузях життєдіяльності.

Стосовно вихованців гуртків можна виділити низку ознак, що засвідчують про можливу обдарованість в тій або іншій сфері:

- легкість навчання і засвоєння навчального матеріалу;
- тривала концентрація уваги, багатий словниковий запас, здатність до абстрактного мислення;
- схильність до дискусії з дітьми і педагогами, неприйняття суворих вимог дисципліни;
- допитливість, винахідливість, наполегливість, цілісність, високі ідеали;
- підвищене почуття гумору, гостра реакція на несправедливість тощо.

Необхідно знати: якими рисами володіють обдаровані діти?

Виділяють 3 основні риси:

1. Пізнавальна потреба.

- активність-дитина постійно шукає зміни вражень, нову інформацію. Чим більше він довідається, тим більше йому хочеться знати.
- потреба в самому процесі розумової діяльності,
- задоволення від розумового напруження.

2. Інтелект.

- Характеризується конкретністю мислення і здатністю до абстракцій.
- швидкість і точність виконання розумових операцій, зумовлених стійкістю уваги і прекрасною оперативною пам'яттю.
  - сформованість навичок логічного мислення, прагнення до міркування, узагальнення, виділення головного, класифікаціям.
  - багатство словника, швидкість і оригінальність словесних асоціацій

3. Креативність (творчість).

- особливий склад розуму,
- установка на творче виконання завдання,
- розвиненість творчого мислення і уяви.

Виявлення дітей з неординарними здібностями - це спільна робота шкільного психолога і вчителя. Існує велика кількість психологічних тестів для виявлення **різних видів обдарованості:**

- психомоторної.

- інтелектуальної,
- творчої,
- у сфері спілкування.

При роботі з обдарованими дітьми:

- Перш робиться акцент на формування вміння вчитися. Регулярно надається можливість виступати в ролі вчителя.
- Використовується велика кількість творчих завдань, рольових тренінгів, дискусій.
- Виключається тиск педагога, на занятті - вільне спілкування.
- Освіта повинна приносити дитині задоволення.
- Необхідне самостійне добування інформації, повага до бажання дитини працювати самостійно.
- Заохочення наполегливості, активності.
- Не знижувати самооцінку учня.
- Дитині необхідно усвідомлювати суспільну значимість проблеми.
- Завдання повинні бути творчими, що включають дослідження, аналіз, докази та висновки щодо досліджуваної проблеми; необхідно більше практичних робіт, робіт зі словниками, з довідковою літературою.

Змінюється і сам викладач, який працює з цими дітьми.

При роботі з обдарованими дітьми викладач частіше запитує думку самих дітей, менше пояснює, більше слухає. Керівник гуртка завжди допоможе і підтримає, якщо це необхідно. На занятті створюється емоційно-безпечна атмосфера, поважається особистість учня, його думку, навіть якщо вона розходиться з думкою педагога.

Фахівці, які працюють з обдарованими дітьми, давно зазначили, що найчастіше такі діти зростають в інтелегентних сім'ях. І справа тут зовсім не в особливих генах геніальності — їх природа розподілила між усіма дітьми порівну. Справа — у родинній атмосфері, у системі родинних цінностей.

Узагалі всі батьки хотіли б розвивати в своїй дитині пізнавальні потреби і різні здібності. Але роблять вони це по-різному:

1. Батьки постійно пропонують дітям певні розвивальні ігри і завдання: зробимо те-то, пограємо в цю гру, почитаємо цю книгу, відвідаємо цей музей... За певної наполегливості й послідовності така стратегія є результативною. Але нерідко у дитини виникає внутрішній протест, навіть при зовнішній покірливості. Інколи це передається через підвищену стомлюваність дитини від будь-яких інтелектуальних занять.

2. Батьки доручають визначення здібностей і розвиток їх у дитині спеціально підготовленим людям. Таких послуг пропонується зараз дуже багато. Це і групи розвитку для дошкільників, і групи підготовки до школи, і всілякі спеціалізовані гуртки, секції в школах. Зрозуміло, при хорошому рівні таких послуг користь для дитини безперечна. Але за умови, що батьки не збираються повністю перекласти турботи про її розвиток на плечі фахівців.

3. Батьки не намагаються тотально контролювати розвиток здібностей дитини, проте надають їй можливості для вибору і добирають відповідну

школу, центр творчості. Найголовніше в таких сім'ях — атмосфера яскравих пізнавальних інтересів самих батьків. Вони самі постійно захоплені якоюсь справою, багато читають, серед телепрограм обирають пізнавальні передачі, прагнуть відвідати нову виставку, не нав'язуючи все це дитині, але надаючи їй можливість самій знайти відповідне заняття. Як виявилось, така стратегія саморозвитку — найефективніша, як це відбувається у гуртках Центру дитячої та юнацької творчості Залізничного району м. Львова.

Якими є обдаровані діти?

- Мають вищі порівняно з більшістю дітей інтелектуальні здібності, потяг до навчання, творчі можливості.
- Мають активну пізнавальну потребу, що домінує.
- Відчувають радість від здобуття знань, розумової праці.

Які категорії обдарованих дітей можна визначити умовно?

1. Діти з незвичайно високим загальним рівнем розумового розвитку (такі діти найчастіше зустрічаються в дошкільному й молодшому шкільному віці).
2. Діти з ознаками спеціальної розумової обдарованості — у певній галузі науки (підлітковий вік).
3. Учні, які не досягають через якісь причини успіхів у навчанні, але мають яскраву пізнавальну активність, оригінальність психічного складу, неабиякі розумові резерви (частіше зустрічаються в старшому шкільному віці).

У навчальній діяльності робота з обдарованими дітьми ґрунтується на диференційованому підході, що сприяє розширенню й поглибленню освітнього простору. Мета роботи з обдарованими дітьми – виявлення таких дітей та створення умов для їх оптимального розвитку.

Завдання роботи з обдарованими дітьми:

- Розвиток цілісної картини світу в уявленнях дитини.
- Розвиток творчого критичного й абстрактно-логічного мислення, здатності розв'язувати проблеми.
- Розвиток здатності самостійно навчатися та здійснювати дослідницьку роботу.
- Розвиток здатностей до самопізнання й саморозуміння, формування позитивної «Я-концепції».

За якими принципами будується робота з обдарованими дітьми?

- Орієнтація на змагання, актуалізація лідерських можливостей дітей.
- Орієнтація на потреби дитини.
- Максимальне розширення кола інтересів.
- Домінування розвивальних можливостей над інформаційною насиченістю.
- Ускладнення змісту навчальної діяльності.

Яким повинен бути педагог у роботі з обдарованими дітьми?

- Талановитим, здатним до експериментальної й творчої діяльності.
- Професійно грамотним.
- Інтелігентним, моральним і ерудованим.
- Володіти сучасними педагогічними технологіями.
- Мати позитивну «Я-концепцію», бути цілеспрямованим, наполегливим,

емоційно стабільним.

- Умілим організатором освітнього процесу, психологом.

Що повинен уміти керівник гуртка для роботи з обдарованими дітьми?

- Збагачувати навчальні програми, тобто оновлювати й розширювати зміст навчання.
- Працювати диференційовано, здійснювати індивідуальний підхід і консультувати дітей.
- Стимулювати пізнавальні здібності вихованців.
- Приймати зважені психолого-педагогічні рішення.
- Аналізувати навчально-виховну діяльність — свою та гуртка.
- Добирати й готувати матеріал для колективних творчих справ.

Завдання педагогів полягає у тому, щоб створити умови, з яких будь-яка дитина могла б просуватися шляхом власної досконалості, уміла мислити самостійно, нестандартно. Цей шлях називається «самовдосконаленням дитини в умовах освітнього процесу».

Педагогові для роботи з обдарованими дітьми необхідно мати певні якості:

1. Він не повинен вихваляти кращого учня. Не потрібно вирізняти обдаровану дитину за індивідуальні успіхи, краще заохотити спільні заняття з іншими дітьми.
2. Керівнику гуртка не варто приділяти багато уваги навчанню з елементами змагання. Обдарована дитина частіше від решти дітей ставатиме переможцем, що може викликати неприязнь до неї інших учнів.
3. Керівник гуртка не повинен робити з обдарованої дитини «вундеркінда». Недоречне акцентування на її винятковості спричиняє роздратованість, ревності друзів, однокласників. Інша крайність — зловмисне прилюдне приниження унікальних здібностей — звісно, неприпустима.
4. Педагогові необхідно пам'ятати, що здебільшого обдаровані діти погано сприймають суворо регламентовані заняття, що повторюються.

Як розвивати творчі здібності обдарованих дітей?

1. Підхоплюйте думки дітей й оцінюйте їх одразу, наголошуючи на їх оригінальності, важливості тощо.
2. Підкреслюйте інтерес дітей до нового.
3. Заохочуйте оперування предметами, матеріалами, ідеями. Нехай дитина практично розв'язує дослідницькі завдання.
4. Навчайте дітей систематичної самооцінки кожної думки. Ніколи не відкидайте її.
5. Виробляйте у дітей терпиме ставлення до нових понять, думок.
6. Не вимагайте запам'ятовування схем, таблиць, формул, одностороннього рішення там, де є багатоваріативні способи.
7. Культивуйте творчу атмосферу — діти повинні знати, що творчі пропозиції, думки колектив визнає, приймає їх, використовує.
8. Учить дітей цінувати власні та чужі думки. Важливо занотовувати їх у блокноті.

9. Іноді ровесники ставляться до здібних дітей агресивно, тому це необхідно попередити. Найкращим засобом є пояснення обдарованій дитині, що це може статися, і розвивати у неї терпимість і впевненість.
10. Пропонуйте цікаві факти, випадки, технічні та наукові ідеї.
11. Розсіюйте страх у талановитих дітей.
12. Стимулюйте та підтримуйте ініціативу дітей, самостійність. Пропонуйте проекти, що можуть захоплювати.
13. Створюйте проблемні ситуації, що вимагають альтернативи, прогнозування, уяви.
14. Створюйте в колективі періоди творчої активності, адже більшість геніальних рішень з'являється саме в такий момент.
15. Допомагайте опанувати технічні засоби для записів.
16. Розвивайте критичне сприйняття дійсності.
17. Учíte доводити розпочате до логічного завершення.
18. Впливайте особистим прикладом.
19. Під час занять чітко контролюйте досягнуті результати та давайте завдання підвищеної складності, створюйте ситуації самоаналізу, самооцінки, самопізнання.
20. Залучайте до роботи з розроблення та впровадження власних творчих задумів й ініціатив, створюйте ситуації вільного вибору і відповідальності за обране рішення.
21. Використовуйте творчу діяльність вихованців під час проведення різних видів масових заходів, відкритих та семінарських занять, свят.
22. Під час опрацювання програмового матеріалу залучайте учнів до творчої пошукової роботи з використанням випереджальних завдань, створюйте розвивальні ситуації.
23. Активно залучайте до участі в районних, обласних, всеукраїнських, міжнародних конкурсах, змаганнях, виставках.
24. Відзначайте досягнення вихованців, підтримуйте та стимулюйте активність, ініціативу, пошук.

Висновок: перед початком роботи з обдарованими дітьми необхідно враховувати їх психологічні особливості, вміти виявляти таких дітей, володіти прийомами роботи з ними.

Обдаровані діти – майбутній цвіт нації, інтелектуальна еліта, гордість і честь України, її світовий авторитет, а тому перед кожним педагогічним колективом стоїть завдання спрямоване на забезпечення формування інтелектуального потенціалу нації шляхом створення оптимальних умов для всебічно обдарованої молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барко В. І., Тютюнников А. М. Як визначити творчі здібності дитини? - К., 1991.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: у 3 кн. Кн.1. Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади/ І.Д.Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.
3. Буряк С. Обдаровані діти.//Здібності. Обдарованості. Таланти. Бібліотека «Шкільний світ»- К.:2009.- С.5.
4. Гончаренко С.У. Технологія навчання // Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997 – С.331.
5. Державна програма «Вчитель» // Освіта України. - №27 (323). – Квітень. – 2002.
6. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є. Технологічний підхід до організації роботи з педагогічно обдарованою молоддю (на прикладі Всеукраїнської студентської олімпіади з педагогіки) // Вісник Житомир. держ. університету ім. Ів. Франка. — 2004. — N 14. — С. 3-6.
7. Єфімова І. Педагогічна технологія "Створення ситуації успіху" та інтерактивні методи перевірки знань / І.Єфімова // Українська мова та література в школі. – 2009. – №20. – С.22.
8. Зазимко О. В. Основні теоретичні підходи до визначення обдарованості. - Обдарована дитина. – 1998. – № 8. – С.5-12.
9. Концепція обдарованості // Обдарована дитина. – 2000. – №1 – С.5-9
10. Кишинько Л. Робота з обдарованими дітьми. Психологічно-педагогічні особливості / Л. Кишинько // Директор школи. 2014 р. № 20, с. 11-22.
11. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія і практика: Збірник наукових праць. Випуск 12/1. Волощук та інші. К.: Інститут обдарованої дитини, 2014 р., 158 с.
12. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті. – К.: «Шкільний світ», 2001.
13. Пасічник О. Центр роботи з обдарованими учнями – вимога часу. / О.Пасічник // Завуч. Усе для роботи. 2014. № 11-12. С. 20-23.
14. Психологія. Соціальна педагогіка. Робота з обдарованими дітьми. Нова педагогічна думка. -2016. №4. С. 88.
15. Пустовіт Г.П. Теоретичні засади і методичні підходи щодо формування творчої особистості в позашкільних навчальних закладах /Г.П.Пустовіт // Теоретико-методичні основи щодо формування творчої особистості в умовах позашкільних навчальних закладів: зб. мат. наук. – практ. конф. – К., 2006, с. 33-69.
16. Рудько Г. Робота з обдарованими учнями / Г.Рудько //Сучасна школа України.2015. № 1. С. 4-17.
17. Стойкова Н.М. Робота з обдарованими учнями як стратегічний напрям інноваційного розвитку. // Обдарована дитина. -2010. № 1, с. 5-16.
18. Савенков А. И. Детская одаренность: развитие средствами искусства / А. И. Савенков. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 220 с.
19. Теплов Б. М. Способности и одаренность // Избр. Труды: в 2 т. /

20. Б. М. Теплов. – М.: Педагогика, 1985. – Т. 1. – С. 15–42.
21. Фриман Дж. Как развить таланты ребенка от рождения
22. Чернявський В. Обдаровані діти. Як з ними працювати? / В.Чернявський, Т.Кузьміна // Завуч. 2015. № 18. С. 4.